

عنوان مقاله:

۱۵ نکته درباره مرجع شناسی

چکیده مقاله:

اختراع صنعت چاپ در قرن پانزدهم و توزیع گسترده کتاب در قرون هفدهم و هجدهم و رشد سواد در بین طبقات متوسط، هم میزان اطلاعات و هم تقاضای آن را افزایش داد. آمارها نشان می‌دهد، میزان اطلاعات که تا قرن پانزدهم (از ۱۰۰ تا ۱۵۰۰ م) فقط دو برابر شده بود، در سال‌های اخیر، هر سال چندین برابر می‌شود. آشکار است که یافتن اطلاعات خاص در میان انبوه اطلاعات به‌هم‌پیوسته، به‌طور فزاینده به چالشی عظیم تبدیل شده است. از سوی دیگر، از آنجاکه هدف نهایی هر کتابخانه و مرکز اطلاع‌رسانی، ارائه خدمات به مراجعه‌کنندگان بوده است، بدین لحاظ مفاهیمی مانند اصول مرجع، کار مرجع، فرایند مرجع، خدمات مرجع، کتابدار مرجع و منابع مرجع در بازیابی اطلاعات و منابع، جزء مباحث اساسی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی قرار گرفته است. همچنین بخش مرجع یکی از بخش‌های اصلی هر کتابخانه‌ای شده است و به‌طور مستقیم با مراجعه‌کنندگان در ارتباط تعاملی قرار می‌گیرد. لذا برای شناخت مبحث مرجع باید به مفاهیم مرتبط با آن توجه داشت و بین آن‌ها تمایز قائل شد.

از مجموع مقالات آکادمی نیک درس

[لینک دسترسی به این مقاله در وب سایت آکادمی نیک درس](#)

نکته نخست:

کتابدار مرجع:

سؤال و درخواست مراجعه کننده را در قالب واژه‌هایی که قابل بازیابی در نظام سازمان‌دهی کتابخانه است، برمی گرداند و با توجه به شناخت از مراجع، پاسخگوی سؤال مراجعه کننده است. بدین لحاظ کتابدار مرجع باید شناخت و دانش مناسبی از منابع مرجع و توانایی ایجاد ارتباط و انجام مصاحبه مرجع را داشته باشد. در واقع عامل ایجاد ارتباط بین تولیدکننده اطلاعات و مصرف کننده اطلاعات بوده و در نتیجه بیشترین سهم در برآورده کردن نیازهای اطلاعاتی مراجع بر عهده کتابدار مرجع است.

نکته دوم:

مهارت‌های موردنیاز کتابدار مرجع عبارت‌اند از:

۱. دانش موضوعی (شناخت مراجع و نحوه بازیابی آنها)
۲. مهارت‌های مکالمه‌ای: توانایی گفتگو، ایجاد ارتباط و درک نیازهای مراجعین
۳. توانایی انتخاب و فراهم آوری مواد (از پایگاه‌های اطلاعاتی تا سال‌نامه‌های چاپی و منابع زندگینامه).

نکته سوم:

نظریه‌های خدمات مرجع:

۱. نظریه محافظه کارانه: کمک به افراد نباید بیشتر از اندازه و حد کفایت باشد. بسنده کردن به آموزش و راهنمایی کلی مراجعه کننده و در صورت درخواست فرد، از ویژگی‌های این نظریه است.
۲. نظریه لیبرال: حداکثر کمک و یاری را به مراجعه کننده می‌کند. کتابدار مرجع خود به استقبال مراجعه کننده می‌رود. کتابدار مرجع در صورت موجود نبودن منبع موردنیاز از طریق امانت بین کتابخانه‌ها، منابع و اطلاعات موردنیاز مراجع را فراهم می‌کند.
۳. نظریه میانه‌رو: حد واسط دو نظریه قبلی است. بیشتر کتابداران مرجع این نظریه را قبول دارند و به کار می‌گیرند.

نکته چهارم:

نظریه‌های ساموئل روتشتاین در خصوص خدمات مرجع:

۱. نظریه حداقل: این نظریه بر مفهوم ترس استوار است. کتابدار اعتماد به نفس زیادی ندارد و خود را از مراجعه‌کننده دورنگه می‌دارد یا حداقل کمک را انجام می‌دهد.
۲. نظریه حداکثر: علاوه بر اعتماد به نفس بر توانایی خود نیز واقف است و به استقبال مراجعه‌کننده می‌رود. این نظریه بر اساس مفهوم اعتماد است.
۳. نظریه حد متوسط: بر حسب مورد و شرایط به مراجعه‌کننده کمک می‌کند. ممکن است به مراجعه‌کننده‌ای حداکثر کمک و به مراجعه‌کننده دیگری کمک زیادی نکند. پایه این نظریه مصلحت است.

نکته پنجم:

قوانین کتابداری:

۱. کتاب برای استفاده است؛
۲. هر خواننده‌ای کتابش؛
۳. هر کتابی خواننده‌اش؛
۴. وقت خواننده را هدر ندهیم؛
۵. کتابخانه وجودی است زنده و پویا.

نکته ششم:

عوامل ثابت در ارائه خدمات مرجع:

۱. هدف: کمک به مراجعه‌کننده برای برطرف کردن نیاز اطلاعاتی آن.
۲. عملکرد: نشان دادن محل پاسخ به مراجعه‌کننده.
۳. استفاده‌کننده: دلایل استفاده‌کننده از پرسیدن سؤال.
۴. کتابدار: مهم‌ترین عامل که همیشه ثابت و قابل پیش‌بینی نیست.

نکته هفتم:

انواع خدمات مرجع:

۱. خدمات مرجع پایه: در هر کتابخانه‌ای این خدمات ارائه می‌شود و حداقل خدمات ارائه شده در کتابخانه‌ها می‌باشد. مانند: تهیه و تدارک اطلاعات عمومی و تخصصی، کمک و یاری دریافتن اسناد و مدارک، کمک در استفاده از منابع مرجع و...
۲. خدماتی که عموماً ارائه می‌شود: مانند: امانت بین کتابخانه‌ها، حفظ و نگهداری منابع، آموزش مراجعه‌کنندگان، برگزاری نمایشگاه در کتابخانه، خدمات نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی، تهیه کتابشناسی و...
۳. خدماتی که گاه‌به‌گاه ارائه می‌شود. مثل: نمایش نشریات جاری، تهیه فتوکپی، ارائه خدمات ترجمه و...

نکته هشتم:

خدمات مرجع مستقیم:

در این گروه خدمات، کتابدار به طور مستقیم با مراجعه کننده تماس دارد و فرایند خدمات مرجع اغلب به صورت حضوری صورت می گیرد. خدمات مرجع مستقیم عبارتند از:

۱. خدمات اطلاعاتی: خصوصیت اصلی این نوع خدمات تهیه محصول بر مبنای اطلاعاتی است که مراجعه کننده به دنبال آن است.

۲. راهنمای استفاده از کتابخانه: خدماتی از قبیل نوع استفاده از برگه دان، نحوه تنظیم نظام رده بندی کتابخانه، مراجعه به بخش های گوناگون.

نکته نهم:

خدمات مرجع غیرمستقیم:

این خدمات که به صورت غیرمستقیم بر ارائه خدمات تأثیرگذار است، عبارتند از:

۱. گزینش مواد: شناخت و تهیه منابع برای ارائه خدمات مرجع است. این مواد عبارتند از: کتابها، نسخ خطی و روزنامه ها گرفته تا منابع لاتین و الکترونیک را شامل می شود.

۲. دستیابی به مواد: تهیه کتاب شناسی های تخصصی، خدمات آگاهی رسانی جاری، تفاهم نامه های امانت بین کتابخانه ای، طراحی سایت و...

۳. ارزیابی مرجع: خدمات مرجع همواره باید باهدف درک نقاط ضعف و قوت انجام پذیرد. این امر باعث افزایش سطح کیفیت و کارایی خدمات مرجع می شود.

نکته دهم:

فرایند مرجع:

فرایند مرجع، ترکیبی از یک عمل متقابل پیچیده بین سؤال کننده، کتابدار مرجع، و منابع مرجع که نه فقط مستلزم آشنایی و شناسایی منابع مرجع است، بلکه با متغیرهای روان شناختی، جامعه شناختی و محیطی نیز سروکار دارد. کل

فعالیت‌های فردی، حرفه ای و حتی غیرحرفه‌ای را که مستقیم یا غیرمستقیم بر کتابخانه تأثیر می‌گذارد، می‌توان در زمره متغیرهای فرایند مرجع به شمار آورد.

نیک درس

نکته یازدهم:

سؤال مرجع:

مهم‌ترین بخش فرایند مرجع آگاهی یافتن کتابدار مرجع از نیاز مراجعه‌کننده به اطلاعات را تشکیل می‌دهد که در قالب سؤال مطرح می‌شود. در فرایند سؤال مرجع چهار عامل وجود دارد:

۱. کسی باید سؤالی را مطرح کند؛
۲. سؤال یا درخواستی باید باشد؛
۳. کسی باید باشد که سؤال را پاسخ گوید؛

۴. پاسخگو باید منابعی داشته باشد که به کمک آن‌ها جواب را پاسخ دهد.

نکته دوازدهم:

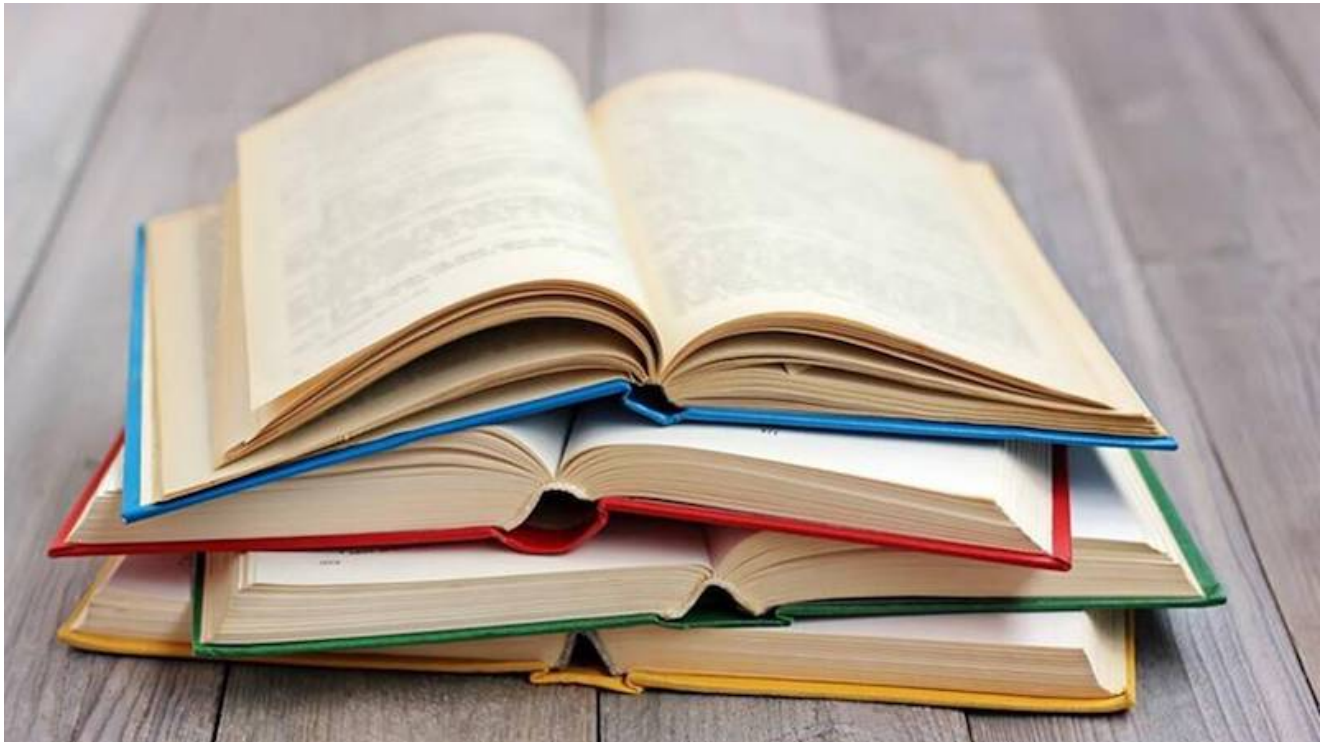
به‌طور کلی سؤال مرجع در چهار دسته زیر قرار می‌گیرند:

۱. سؤالات راهنما: مراجعه‌کننده درباره موضوعی که از آن اطلاع دارد، راهنمایی می‌خواهد. مثلاً برگه‌دان کجاست؟ رده BP کجاست؟
۲. مرجع یا ارجاع آماده: سؤالاتی که کتابدار مرجع به سهولت در یک یا دو منبع می‌تواند آن را پیدا کند. مثل قدبلندترین فرد دنیا کیست؟ جمعیت لیبی چقدر است؟
۳. کاوش خاص یا تجسس ویژه: وقتی مراجعه‌کننده‌ای برای تهیه مقاله یا گزارشی نیاز به اطلاعاتی خاص دارد، کتابدار ناچار به تجسس خاص و ویژه در منابع دارد. مثل: «مطلبی در مورد تاریخچه انرژی اتمی نیاز دارم؟»
۴. پژوهشی: این نوع سؤال را پژوهشگری مطرح می‌کند که بسیاری از منابع و کتاب‌های مرجع را می‌شناسد و بیشتر به اطلاعات تخصصی و خاص نیاز دارد.

نکته سیزدهم:

مصاحبه ارجاعی:

کتابدار می‌کوشد تا سؤال، دقیق و محدود به نیاز مراجعه‌کننده باشد و همچنین سؤال، روشن، بدون ابهام و قابل‌درک باشد. این مرحله را اصطلاحاً مصاحبه مرجع یا ارجاعی گویند.

نکته چهاردهم:

اهداف مصاحبه مرجع:

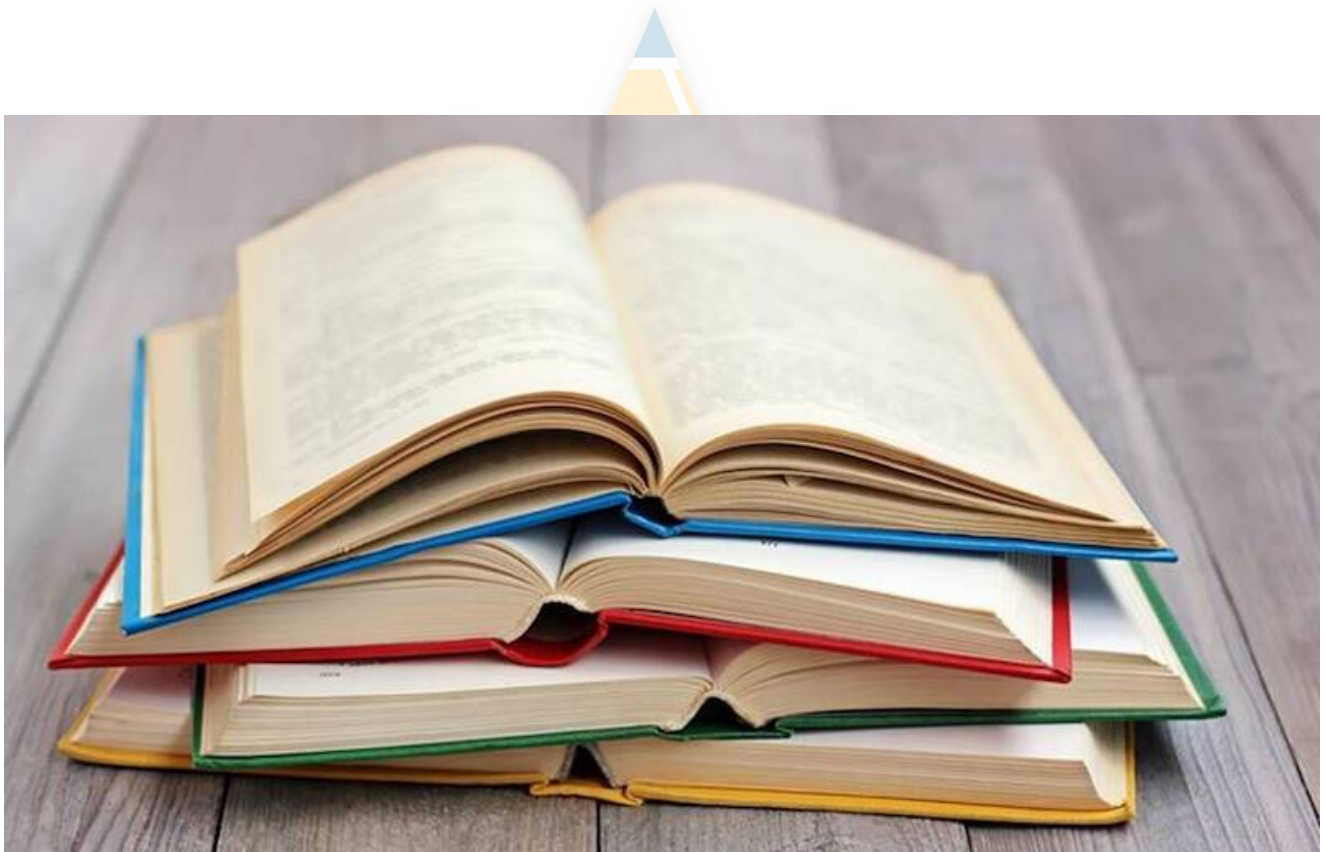
۱. پی بردن به این نکته که کاربر به چه داده‌ای و چقدر از آن نیاز دارد. این امر به ظاهر ساده است، اما نکته مهم این است که اکثر مردم نمی‌دانند سؤالات خود را چگونه مطرح کنند.
۲. راهبرد جستجو و این که چگونه می‌توان به پاسخ دست یافت.

نکته پانزدهم:

ویژگی‌های منابع مرجع:

۱. بر واقعیت استوار است و به سؤالات مراجعه‌کنندگان پاسخ می‌دهد.
۲. غالباً به صورت کوتاه و مختصر بیان گردیده است و معمولاً به نکات اساسی و مهم مربوط به موضوع اشاره می‌کند.

۳. کتاب‌های مرجع در کتابخانه‌ها در محلی مستقل و جدا از سایر منابع نگهداری می‌شود و برای شناسایی آن‌ها از یک نشانه اختصاری استفاده می‌شود. این نشانه اختصاری به ابتدای نشانه بازیابی کتاب افزوده می‌شود.
۴. برای استفاده به خارج از کتابخانه امانت‌داده نمی‌شود.
۵. بسته به نوع و هدف اثر ممکن است در فواصل معین یا نامعین منتشر شود.
۶. منابع مرجع بر اساس یک طرح منظم مرتب می‌شوند.
۷. تهیه و تدوین منابع مرجع با توجه به دامنه وسیع اطلاعات آن معمولاً مستلزم کوشش دسته‌جمعی از مؤلفان، مترجمان، ویراستاران است.

عنوان مقاله:

۱۵ نکته درباره مرجع شناسی

نتیجه گیری:

یک کتابخانه معمولی در قرون تاریک (۴۱۰-۸۰۰ م) و قرون وسطی و ابتدای رنسانس (۸۰۰-۱۵۰۰ م) در حدود چند جلد کتاب داشت. یک کتابخانه بزرگ می توانست افتخار کند که ۱۰۰ تا ۵۰۰ جلد کتاب دارد. این تعداد محدود منابع، تصویر یک خواننده تحصیل کرده را به خوبی نشان می دهد. زیرا آنچه وی می بایست بداند در حد همین منابع و کتابخانه ها بود.

از مجموع مقالات آکادمی نیک درس

[لینک دسترسی به این مقاله در وب سایت آکادمی نیک درس](#)

آکادمی نیک درس، در انتهای تابستان ۱۴۰۰ فعالیت خود را باهدف انتقال تجربه مدرسین در حوزه‌های مختلف از جمله دروس مدرسه و دانشگاه (تمامی رشته‌ها و تمامی مقاطع)، دروس حوزه علمیه، مهارت‌های بازار کار، هنر، صنعت، آشپزی، نرم‌افزارهای کاربردی و ... باکیفیت مطلوب جهت سربلندی کشور اسلامی عزیزمان ایران، آغاز نموده است.

تلاش شبانه‌روزی همکاران ما در آکادمی نیک درس جهت ارائه خدمات آموزش باکیفیت و مطلوب، باقیمتی پایین جهت پیش برد اهداف از قبل تعیین شده از جمله تحقق عدالت آموزشی، دسترسی آسان و باکیفیت به آموزش‌های متنوع در زمینه‌های گوناگون برای اقشار مختلف جامعه در استان‌ها، شهرها و روستاها و حتی در مناطق کمتر برخوردار می‌باشد.

امید است که با معرفی آکادمی نیک درس به دوستان و آشنایان خود، ما را جهت پیشبرد این اهداف یاری نمایید.

در صورت تمایل به تدریس و یا تمایل به نویسندگی مقالات در آکادمی نیک درس،
مهارت‌های خود را در [فرم همکاری با ما](#) در آکادمی نیک درس، ثبت نمایید.

www.NikDars.com